

# Algunes oracions de temps vell

Per JOSEP PLANELLS I BONET

Encara avui, amb tot i que el pas del temps ha ocasionat molts de canvis en la nostra manera de viure, sense exceptuar naturalment la faceta religiosa, es troben formes de resar que demostrin la bona formació doctrinal, fins i tot el bon gust lingüístic, del nostre poble d'antany.

Aquestes formes de resar i altres expressions, que mossèn Macabich defineix amb el nom «Mots de bona cristiandat» (Costumbrismo), han passat de pares a fills, transmeses de viva veu, com una herència, indicatiu de quanta era la intensitat amb què vivia el seu moment.

El recull que faig sols presenta aquelles oracions destinades a fer una jornada santa i el seu complement, sense mencionar les pròpies del Rosari. Tres voltes toca la campana de l'església: al mití, al migdia i al vespre.

La pervivència d'aquestes oracions (hi caben petites variants de forma d'un lloc a l'altre de l'illa) queda ara reduïda al sector devot de la gent de més edat. Les he apreses de les següents persones: Pepa Bonet Serra, 83 anys, Can Negre, Sant Rafel; Antònia Planells Cardona, 81 anys, Can Negre, Sant Rafel; Antònia Cardona Ribas, 74 anys, Can Batllès, Sant Rafel; Maria Torres Riera, 84 anys, Can Joan d'en Marc, Sant Carles.

## QUAN COMENÇA EL DIA

Bendit siga aquest sant dia  
i el senyor que mo'l envia,  
bendit serà el que el saludarà  
diguent sa Salve i sa Santa Maria.  
Déu mos do un bon dia,  
bona alegria,  
bona mort,  
bona vida,  
la glòria del cel  
quan hora siga.  
Bendita siga sa vostra puresa,  
alabada eternament;  
tot un Déu omnipotent  
se recrea en tal bellesa.  
Vós, celestial Princesa,  
Verge i Sagrada Maria,  
jo us ofereix en aquest dia  
l'ànima, la vida i el cor,  
mirau-me amb sos ulls plens d'amor,  
no em deixeu mai, mare mia.

(Oració de Sant Bernat)

## EN SORTIR DE LA CASA

Bon Jesús, pensau en mi  
que jo també pens en Vós,  
Bon Jesús, passau davant  
i jo vendré darrera Vós.

## AL MIGDIA

### I

Oh do de l'Esperit Sant  
Vós que sou divina esposa  
mentre vostre Fill reposa  
per això vos amen tant.  
En aquell mateix instant  
de la major agonia,  
Vós que sou del cel agüa  
i filla del Pare Etern,  
lliurau-mos d'anar a l'infern  
ara i qualsevol dia.  
Per la bona amor que us tenc  
us diré l'Ave Maria.

### II

Maria, mare de gràcia,  
mare sou de Déu lo Fill  
lliurau-mos de tot perill  
i de morir en desgràcia.  
Estam en vostra assistència  
emparau-mos aquell dia  
i per la sabiduria  
que Déu del cel vos ha dada  
Tenguem l'ànima salvada  
ara i qualsevol dia.  
Per la bona amor que us tenc  
us diré l'Ave Maria.

### III

Sobirana Protectora,  
quan estem agonitzant,  
es vostre poder que és tant,  
sigueu nostra intercessora.  
Imploram vostra assistència  
emparau-mos aquell dia  
Vós que sou del cel agüa  
i filla del Pare Etern,  
lliurau-mos d'anar a l'infern  
ara i qualsevol dia.  
Per la bona amor que us tenc  
us diré l'Ave Maria.

## EN TOCAR L'AVE MARIA AL VESPRE

Bona nit, Verge Maria  
tot el món en Vós s'inclina (1)  
de sa llum que Vós portau  
tot el món iHuminau,  
feis-mos llum, Verge Maria,  
i us direm l'Ave Maria. (Tres vegades.)

(1) Alguns diuen: tot el món en Vos s'amplia.

## EN ANAR-SE'N A DORMIR

Aqueixa casa té quatre cantons  
i la guarden quatre barons  
Joan, Lluç, Marc i Mateu,  
quatre evangelistes davant Déu.  
Nostro Senyor prenc per pare,  
Maria Santíssima per mare,  
l'Àngel per companyia,  
Sant Josep per padri;  
la Mare de Déu saludaré  
resant-li l'Ave Maria.  
Bon Jesús a dormir em pos,  
si la mort em pervengués  
que no pogués dir Jesús  
ni de boca ni de cor,  
perdonau-me, Bon Jesús,  
que ho dic ara per llavò.  
Tant de mal me toqui avui  
com demà per tot el dia  
com tengué el Fillet de Déu  
dins el ventre de Maria.  
Bon Jesús a dormir em pos,  
si m'adorm i no em despert,  
confii que em perdonareu  
com perdonareu el bon lladre,  
enclavat de peus i mans en una creu.  
Creu de Déu, descansa sobre mi,  
i el Senyor que morí en ella  
parli i dispongui per mi  
a l'hora de la meua fi.  
En aquest llit me som posat,  
set àngels hi he trobat:  
tres, als peus, i quatre, al cap;  
la Mare de Déu que enmig hi està  
diu: bon cristià, dorm i reposa,  
no pensis en cap mala cosa,  
que si cap mala cosa ve  
vendré i et despertaré.

Bon Jesús a dormir en pos.  
Es llit és sa semblança de sa sepultura,  
sa son es sa figura de la mort,  
a s'orella em diuen que he de morir.  
Si anit hagués de morir  
sense confessar ni combregar  
amb Vós me confés, Bon Jesús de la Creu,  
que sou sacerdot de tots els sacerdots;  
i confii que em perdonareu  
així com perdonareu el bon lladre  
enclavat de peus i mans en la creu.  
Creu de Déu, descansa sobre mi,  
i el Senyor que morí en ella  
parli i respongui per mi  
a l'hora de la meua fi.

JOSEP PLANELLS I BONET

Debido a la fuerza universal del tabú del incesto, al formarse una nueva célula familiar, uno de ambos cónyuges, por lo menos, debe abandonar la casa familiar. Consecuencia de ello es que, según el lugar que habite, el nuevo núcleo determine una tipología familiar específica.

Harry M. Johnson, estudioso de las tipologías familiares, señala cinco tipos (matri-patrilocal, matrilocal, avunculocal, patrilocal y neolocal) de las cuales nos bastará delimitar las dos últimas por ser las que comúnmente caen en el campo de nuestra experiencia.

La familia tradicional ibicenca es de carácter plenamente patrilocal, entendiéndose así a la pauta de conducta comúnmente aceptada por la que la mujer va a vivir en el seno de la familia del marido. El sistema neolocal —creación de una vivienda nueva para ambos esposos— no será nunca fruto de la costumbre sino determinado por una necesidad vital.

La célula social ibicenca fuera del neolocalismo, se identifica como una familia compuesta o troncal al ser el resultado de un conjunto de familias nucleares dependientes y tiene esta subyugación una transcendencia básica en las relaciones psicológicas de sus componentes.

La familia troncal es propia de las sociedades de medio de vida agrícola, de recursos escasos, primitivas y de influencias orientales. La familia ibicenca, como la bíblica, la del Lacio o la del ideal chino de Confucio, exhibirá esta tipología en la cual gobierna el hombre más anciano seguido de sus hijos por orden jerárquico.

Además de esta influencia de la tierra y de la orientalidad histórica no quiero olvidar otro factor posterior de máxima repercusión en la isla: la influencia y constitución franco-catalana de la sociedad ibicenca a partir del siglo XIII.

Así como la apertura hacia Oeste de China y los ordenamientos comunales de China Roja están acabando con la familia extensa confuciana, la variación del medio de vida en Ibiza, que en el último cuarto de siglo va siendo cada vez más privativo de la industria y el comercio turísticos, está rápidamente implantando el régimen familiar neolocal, lo cual no deja de plantear fuertes y constantes tensiones intergeneracionales. Esta situación se acentúa cuando el cambio de agrícola-primitivo a turístico ha provocado la quiebra de valores que muestra como caducas a la mayoría de las pautas y expectativas de conducta existentes.

Quiero hacer hincapié en este cambio brusco ocasionado por el surgimiento de posibilidades económicas para quedar justificado cuando afirme que el motivo principal de la postura de la mayoría de los componentes de la familia ibicenca, su abnegación, sumisión y respeto desmesurado era una aceptación, a lo máximo